

ข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๓
เซตติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน
เวลา ๔ ชม.

๑. ก. คาทาที่แสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญาณันั้น แสดงว่าอย่างไร ?
ให้แปลมาด้วย.

ข. ให้อธิบายความเป็นไปแห่งเวทนา ๓ (อารัมมณานุภวนลักขณนัย) ?

๒. ก. ให้จำแนกจิต ๑๒๑ โดยเวทนา ๓ มาดู ?

ข. เมื่อจำแนกจิตโดยเหตุ ๖ แล้ว มีแต่ อเหตุกจิต เอกเหตุกจิต ทวิเหตุกจิต ตติเหตุกจิต ส่วนจตุเหตุกจิต

ปัญจเหตุกจิต ฉเหตุกจิต นั้นไม่มี ที่เป็นเช่นนี้ เพราะเหตุใด ?

๓. ให้แสดงการจำแนกฐาน ๑๐ โดยจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑ ?

๔. ทวารมีเท่าใด คืออะไรบ้าง ให้บอกองค์ธรรมของทวารนั้น ๆ ด้วย และ
คำว่า ทวาร แปลว่าอย่างไร ให้อธิบายโดยสังเขป ?

๕. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้

ปญจวิส ปริตตมฺหิ

ฉ จิตฺตานิ มหคฺคเต

เอกวิสตี โวหาเร

อฏฺฐ นิพฺพานโคจเร

วิสาณุตตรมุตตมฺหิ

อคฺคมคฺคผลฺขณิเต

ปญจ สพฺพตถ จจฺเจติ

สตตฺธา ตตถ สงคฺโห.

๖. ให้แสดงการจำแนกวิญญาณธาตุ ๗ ที่เกิดในกามภูมิ ๑๑ โดยวัตถุรูป ๖ ?

๗. ก. กิเลสมีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมาเฉพาะชื่อ ?

ข. ให้แสดงการนับกิเลสโดยพิสดาร ๑,๕๐๐ มาดู ?

๘. จงจำแนกพละธรรม ๙ โดยโสภณะและอโสภณะพร้อมด้วยแสดงความ
หมายของพละนั้น ๆ ด้วย ?

๙. ก. จงแสดงลักษณะอันเป็นนิมิตที่ปรากฏขึ้น และการประหาณวิปลาส
ธรรม ในการเจริญสติปัฏฐานมาดู ?

ข. ให้แสดงเหตุผลที่สติดวงเดียวเป็นสติปัฏฐานทั้ง ๔ ได้ และวิริยดวง
เดียว เป็นสัมมัปปธานทั้ง ๔ ได้ ?

๑๐. ก. คำว่า ชั้นฐ์ หมายความว่าอย่างไร จงแสดงมาพร้อมความหมายและ
องค์ธรรม ?

ข. จงจำแนกอริยสัจ ๔ โดยเหตุ ผล โลภีย โลกุตตร เป็นต้น ?

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัมภาณพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๓
โชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอภิธรรมิกะโท

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๕ ข้อ ๒๕ คะแนน
เวลา ๑๕ นาที

๑. ให้แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย ?

ตอบ แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย

1. เวทนาสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเวทนา ๓ หรือ ๕
2. เหตุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเหตุ ๖
3. กิจจสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งกิจ ๑๔ และฐาน ๑๐
4. ทวารสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งทวาร ๖
5. อารัมมณสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งอารมณ์ ๖
6. วัตถุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งวัตถุ ๖

๒. ก. คำว่า เหตุ หมายความว่าอย่างไร ? ผลที่เกิดจากเหตุนั้น ได้แก่อะไร ?

ข. เจตสิกที่ทำหน้าที่มากที่สุดนั้น มีกี่ดวง ? คืออะไรบ้าง ? ให้บอกหน้าที่นั้น ๆ มาด้วย ?

ตอบ ก. คำว่าเหตุ หมายความว่า เป็นธรรมที่ให้ผลเกิดขึ้นและให้ผลธรรมนั้นตั้งมั่นในอารมณ์และให้เจริญขึ้นได้

ผลที่เกิดจากเหตุ นั้น ได้แก่ กายกรรม วชิกรรม มโนกรรม ที่เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง อัพยากตะบ้าง.

ข. เจตสิกที่ทำหน้าที่มากที่สุดนั้นมี ๗ ดวง คือ สัมผัสจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ทำหน้าที่ ๑๔ อย่าง คือ

๑. ปฏิสนธิกิจ ๒. ภวังคกิจ ๓. อาวัชชนกิจ ๔. ทสสนกิจ ๕. สวนกิจ ๖. ขายนกิจ ๗. สายนกิจ

๘. ผุสนกิจ ๙. สัมปฏิจจนกิจ ๑๐. สันตึรณกิจ ๑๑. โวฏฐัพพนกิจ ๑๒. ขวนกิจ ๑๓. ตทารัมมณกิจ

๑๔. จตฺติจ.

๓. ให้แสดงการจำแนกทวาริกจิต และทวารวิมุตตจิต โดยอารมณ์ ๖ และกาล ?

ตอบ แสดงการจำแนกทวาริกจิต และทวารวิมุตตจิตโดยอารมณ์ ๖ ดังนี้ คือ

1. จักขุทวาริกจิต ๔๖ มีรูปารมณที่เป็นปัจจุบันอย่างเดียว
2. โสตทวาริกจิต ๔๖ มีสัททารมณที่เป็นปัจจุบันอย่างเดียว
3. ขานทวาริกจิต ๔๖ มีคันธารมณที่เป็นปัจจุบันอย่างเดียว
4. ชิวหาทวาริกจิต ๔๖ มีรสารมณที่เป็นปัจจุบันอย่างเดียว
5. กายทวาริกจิต ๔๖ มีโผฏฐัพพารมณที่เป็นปัจจุบันอย่างเดียว
6. มโนทวาริกจิต ๖๗ หรือ ๙๙ มีอารมณ์ ๖ ที่เป็นปัจจุบัน อดีตอนาคตและกาลวิมุตต์ ตามสมควรแก่อารมณ์
7. ทวารวิมุตตจิต ที่เกิดขึ้นทำหน้าที่ปฏิสนธิ ภวังค์ จตฺติ ทั้ง ๑๙ ดวงนี้มีอารมณ์หนึ่งอารมณ์ใดในบรรดาอารมณ์ทั้ง ๖ ที่เรียกว่า กรรม กรรมนิมิต คตินิมิต ซึ่งเป็นปัจจุบัน อดีต และบัญญัติ ที่จทวาริกมรณาสันนขณะ รับเอามาจากภพก่อน เมื่อใกล้จะตายเป็นส่วนมาก ฯ

๔. ความยึดมั่นในอารมณ์ เรียกว่าอะไร มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมาพร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

ตอบ ความยึดมั่นในอารมณ์ เรียกว่า อุปาทาน มี ๔ คือ

1. กามุปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในกามคุณอารมณ์ องค์ธรรม ได้แก่โลกเจตสิกที่ในโลภมูลจิต ๘
2. ทิฏฐุปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในความเห็นผิด ที่นอกจาก สัมผัสพตปราคาสทิสฺส และ

อิตฺตวาททิสฺส องค์ธรรมได้แก่ทิสฺสเจตสิกที่ในทิสฺสคตสัมปยุตตจิต

3. สีสัพพตปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในการปฏิบัติศีล องค์
ธรรมได้แก่ทิวฏฐิเจตสิก ที่ใน
ทิวฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔

4. อัตตวาทุปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในรูปนามขันธ ๕ ว่าเป็น
ตัวเป็นตน องค์ธรรมได้แก่
ทิวฏฐิเจตสิก ที่ในทิวฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔

๕. ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง ? เมื่อว่าโดย
ประเภทแล้วมีเท่าไร ?

ข. ธรรมที่เป็นความจริงของพระอริยเจ้า มีชื่อเรียกว่าอะไร ? มีกี่
อย่าง คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมา พร้อมความหมาย และองค์
ธรรม. ?

ตอบ ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่ ๕ หมวด คือ

๑. ขันธ ๒. อุปาทานักขันธ ๓. आयตนะ ๔. ธาตุ ๕. สัจจะ
เมื่อว่าโดยประเภทแล้ว มี ๓๙ (ไม่ต้องนับอุปาทานักขันธโดยเฉพาะ)

ข. ธรรมที่เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย มีชื่อเรียกว่า อริยสัจจะ มี
๔ อย่าง คือ

๑. ทุกขสัจจะ ธรรมที่เป็นทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย
องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เวทนาโลภะ) รูป

๒๘

๒. สมุทยสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นความจริงของพระ
อริยเจ้าทั้งหลาย

องค์ธรรมได้แก่ โลกเจตสิก

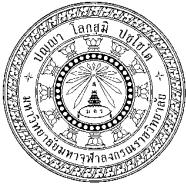
๓. นิโรธสัจจะ ธรรมที่เป็นเครื่องดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้า
ทั้งหลาย

องค์ธรรมได้แก่ นิพพาน

๔. มรรคสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ เป็นความจริงของ
พระอริยเจ้าทั้งหลาย

องค์ธรรมได้แก่ มัคคังคเจตสิก ๘ ดวง มีปัญญาเจตสิก
เป็นต้น ที่ในมรรคจิต ๔

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๓
เซตติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน
เวลา ๔ ชม.

๑. ก. คาถาที่แสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญาณันั้น แสดงว่าอย่างไร ? ให้แปลมาด้วย?

ข. ให้อธิบายความเป็นไปแห่งเวทนา ๓ (อารัมมณานุกูลลักขณนัย) ?

ตอบ ก. คาถาที่แสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญาณานี้

สมปยุตตา ยถาโยคํ เตปญญาส สภาวโต

จิตตเจตสิกาทมมา เตสนุทานิ ยถารหํ

เวทนา เหตุโต กิจจ- ทวาราลมพณวตถุโต

จิตตปุปาทวเสเนว สงคโห นาม นียเตฯ

สภาวธรรม ๕๓ คือ จิต และเจตสิก ชื่อว่า นามเตปญญาส ว่าโดยลักษณะของตน ๆ ประกอบด้วยเอกุปปาทตา เป็นต้น ตามที่ประกอบได้ ดังแสดงแล้วโดยพิสดาร (ในปริจเฉทที่ ๒)

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะแสดงปกิณณกสังคหะของจิต และ เจตสิก ว่าด้วยอำนาจแห่งการเกิดขึ้นของจิต

โดยประเภทแห่งเวทนา เหตุ กิจ ทวาร อารมณ และวัตถุ ตามสมควร.

ข. ความเป็นไปแห่งประเภทของเวทนา ๓ มีดังนี้ การเสวยอารมณของสัตว์ทั้งหลายนั้น ย่อมมีอยู่ ๓ อย่าง

คือ ๑. ในขณะที่เสวยอารมณอยู่นั้น บางทีก็รู้สึกสบาย เรียกว่า สุขเวทนา

๒. ในขณะที่เสวยอารมณอยู่นั้น บางทีก็รู้สึกไม่สบาย เรียกว่า ทุกขเวทนา

๓. ในขณะที่เสวยอารมณอยู่นั้น บางทีก็รู้สึกเฉยๆ ไม่ใช่สุข ไม่ใช่ทุกข์ เรียกว่า อุเบกขาเวทนา

๒. ก. ให้จำแนกจิต ๑๒๑ โดยเวทนา ๓ มาดู ?

ข. เมื่อจำแนกจิตโดยเหตุ ๖ แล้ว มีแต่ อเหตุกจิต เอกเหตุกจิต ทวิเหตุกจิต ตติเหตุกจิต ส่วนจตุเหตุกจิต ปัญจเหตุกจิต ฉเหตุกจิต นั้นไม่มี ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเหตุใด ?

ตอบ ก. จำแนกจิต ๑๒๑ โดยเวทนา ๓ ดังนี้คือ

๑. จิตที่เกิดพร้อมด้วยสุขเวทนามี ๖๓ คือ สุขสหคตกายวิญญานจิต

๑ โสมนัสสสหคตจิต ๖๒

๒. จิตที่เกิดพร้อมด้วยทุกขเวทนามี ๓ คือ ทุกขสหคตกายวิญญานจิต

๑ โทมนัสสสหคตจิต ๒

๓. จิตที่เกิดพร้อมด้วยอุเบกขาเวทนามี ๕๕ คือ อุเบกขาสหคตจิต

๕๕

ข. การที่จตุเหตุกจิต ปัญจเหตุกจิต ฉเหตุกจิตไม่มีนั้น เพราะอกุศลเหตุมีเพียง ๓ กุศลเหตุ และอัพยาगतเหตุ

ก็มีเพียง ๓ ธรรมดากุศลเหตุ กับ กุศลเหตุ หรือกับอัพยาगतเหตุ นั้นเกิดขึ้นพร้อมกันในจิตดวงเดียวกัน

ไม่ได้ ฉะนั้น จตุเหตุกจิต ปัญจเหตุกจิต ฉเหตุกจิต จึงไม่มี.

๓. ให้แสดงการจำแนกฐาน ๑๐ โดยจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑ ?

ตอบ แสดงการจำแนกฐาน ๑๐ โดยจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑ ดังนี้คือ

1. จิตที่ทำหน้าที่ในปฏิสนธิฐาน ภวังคฐาน จุตติฐาน มี ๑๙ ดวงคือ อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘ มหัคคตวิปากจิต ๙

2. จิตที่ทำหน้าที่ในอาวัชชนฐาน มี ๒ ดวงคือ ปัญจทวาราวัชชจิต ๑ มโนทวาราวัชชนจิต ๑ ขณะเกิดในมโนทวาร

3. จิตที่ทำหน้าที่ในปัญจวิญญานฐาน มี ๑๐ ดวงคือ ทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐

4. จิตที่ทำหน้าที่ในสัมปฏิจจนฐานมี ๒ ดวงคือ สัมปฏิจจนจิต ๒

5. จิตที่ทำหน้าที่ในสันตிரณฐาน มี ๓ ดวงคือ สันตிரณจิต ๓

6. จิตที่ทำหน้าที่ในโวฏฐัพพนฐาน มี ๑ ดวงคือ มโนทวาราวัชชนจิต ๑ ขณะเกิดในปัญจทวาร

7. จิตที่ทำหน้าที่ในขวนฐาน มี ๕๕-๘๗ ดวงคือ อกุศลจิต ๑๒ หสิตุปปาทจิต ๑ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ มหัคคตกุศลจิต ๙ มหัคคตกริยาจิต ๙ โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐

8. จิตที่ทำหน้าที่ใน ตทารัมมณฐาน มี ๑๑ ดวง คือ สันตிரณจิต ๓ มหาวิปากจิต ๘

๔. ทวารมีเท่าใด คืออะไรบ้าง ให้บอกองค์ธรรมของทวารนั้น ๆ ด้วย และคำว่า ทวาร แปลว่าอย่างไร ให้อธิบายโดยสังเขป ?

ตอบ ทวารมี ๖ พร้อมด้วยองค์ธรรม คือ

๑. จักขุทวาร องค์ธรรมได้แก่ จักขุปสาท
๒. โสตทวาร องค์ธรรมได้แก่ โสตปสาท
๓. ฆานทวาร องค์ธรรมได้แก่ ฆานปสาท
๔. ชิวหาทวาร องค์ธรรมได้แก่ ชิวหาปสาท
๕. กายทวาร องค์ธรรมได้แก่ กายปสาท
๖. มโนทวาร องค์ธรรมได้แก่ ภาวังคจิต ๑๙

คำว่า ทวาร แปลว่า ประตูสำหรับเป็นที่เข้าออกของคนทั้งหลาย จักขุ ปสาทเป็นต้น ชื่อว่า ทวาร เพราะเหมือนหนึ่งประตูเป็นที่เข้าออกของวิถิจิต ทั้งหลาย ธรรมดาสัตว์ทั้งหลาย ถ้าไม่มีปสาทรูปทั้ง ๕ และภาวังคจิตแล้ว วิถิจิตก็เกิดขึ้นไม่ได้ เมื่อวิถิจิตเกิดขึ้นไม่ได้แล้ว ก็เป็นอันว่า การทำ การพูด การคิด ที่ดีก็ตาม ไม่ดีก็ตาม ก็มีไม่ได้เช่นเดียวกัน

๕. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้

ปญจวิส ปริตตมहि

จ จิตตานิ มหคฺเต

เอภวิสติ โวหาเร

อญฺญ นิพฺพานโคจร

วิสาณุตตรมุตตมहि

อคฺคมคฺคผลฺขณิเต

ปญจ สพฺพตถ จจฺเจติ

สตฺตธา ตตฺถ สงฺคโห.

ตอบ แปลคาถาดังต่อไปนี้ จิต ๒๕ ดวงคือ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓ สันตীরณจิต ๓ มหาวิปาก

จิต ๘ หลีตูปปาทจิต ๑ เกิดได้ในอารมณ์ ๖ ที่เป็นกามธรรมอย่างเดียว

จิต ๖ ดวงคือ วิญญานัญญาตณณานจิต ๓ เนวสัญญานาสัญญายตณณานจิต ๓ เกิดได้ในธรรมารมณที่เป็นมหัคคตอย่างเดียว

จิต ๒๑ ดวงคือ รูปาวจรจิต ๑๕ (เว้นอภิญญาจิต ๒) อากาสนัญญาตณณานจิต ๓ อากิญญัญญาตณณานจิต ๓ เกิดได้ในธรรมารมณที่เป็นบัญญัติอย่างเดียว

จิต ๘ ดวง คือ โลกุตตรจิต ๘ เกิดได้ในธรรมารมณที่เป็นนิพพานอย่างเดียว

จิต ๒๐ ดวง คือ อกุศลจิต ๑๒ มหากุศลญาณวิปยุตตจิต ๔ มหากริยาญาณวิปยุตตจิต ๔ เกิดได้ในอารมณ์ ๖ ที่เป็นกามะ มหัคคตะ บัญญัติ (เว้นโลกุตตรธรรม ๙)

จิต ๕ ดวงคือ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ กุศลอภิญญาจิต ๑ เกิดได้ในอารมณ์ ๖ ที่เป็นกามะ มหัคคตะ โลกุตตระ บัญญัติ (เว้นอรหัตตมรรค อรหัตตผล)

จิต ๖ ดวงคือ มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ กิริยาอภิญญาจิต ๑ มโนทวาราวชชนจิต ๑ เกิดได้ในอารมณ์ ๖ ที่เป็นกามะ มหัคคตะ โลกุตตระ บัญญัติ โดยไม่มีเหลือ

ในอาร์มมณสังคหะนี้ มีการสงเคราะห์จิต ๗ นัย โดยประเภทแห่งเอกกัน
ตะ ๔ อเนกกันตะ ๓ ดังที่กล่าวมาแล้ว ด้วยประการฉะนี้

**๖. ให้แสดงการจำแนกวิญญาณธาตุ ๗ ที่เกิดในกามภูมิ ๑๑ โดยวัตร
รูป ๖ ?**

ตอบ การจำแนกวิญญาณธาตุ ๗ ที่เกิดในกามภูมิ ๑๑ โดยวัตรรูป ๖ ดังนี้

1. จักขวิญญาณธาตุ ๒ อาศัยจักขุวัตถุเกิด
2. โสตรวิญญาณธาตุ ๒ อาศัยโสตรวัตถุเกิด
3. ชานวิญญาณธาตุ ๒ อาศัยชานวัตถุเกิด
4. ชิวหาวิญญาณธาตุ ๒ อาศัยชีวหาวัตถุเกิด
5. กายวิญญาณธาตุ ๒ อาศัยกายวัตถุเกิด
6. มโนธาตุ ๓ อาศัยหทัยวัตถุเกิด
7. มโนวิญญาณธาตุ ๖๗ ได้แก่กามจิต ๔๑ (เว้นทวิปัญจวิญญาณ ๑๐
มโนธาตุ ๓) และมหัคคตกุศลจิต ๙ มหัคคตกิริยาจิต ๙ โลกุตตรจิต ๘
อาศัยหทัยวัตถุเกิด

๗. ก. กิเลสมีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมาเฉพาะชื่อ ?

ข. ให้แสดงการนับกิเลสโดยพิสดาร ๑,๕๐๐ มาดู ?

ตอบ ก. กิเลสมีจำนวน ๑๐ คือ ๑. โลภกิเลส ๒. โทสกิเลส ๓. โมหกิเลส ๔.
มานกิเลส ๕. ทิฏฐิกิเลส ๖. วิจิกิจฉากิเลส ๗. ถีนกิเลส ๘. อุทธัจจกิเลส ๙.
อหิริกกิเลส ๑๐. อโนตตปปกิเลส ฯ

ข. แสดงการนับกิเลสโดยพิสดาร ๑,๕๐๐ อารมณ์ที่เป็นเหตุให้กิเลส ๑๐
เกิดขึ้นได้นั้นมี ๑๕๐ คือ นามเดปัฏญญาสะ คือนามธรรม ๕๓ นิปผันนรูป ๑๘
ลักษณะรูป ๔ รวม ๗๕

ในอัมมัตตสันดาน คือภายในตัวเรามี ๗๕

ในพหิทถสันดาน คือสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตที่อยู่ภายนอกตัวเรามี ๗๕
รวม ๑๕๐ อารมณ์ ๑๕๐ คุณด้วยกิเลส ๑๐ คงเป็นกิเลส ๑,๕๐๐

**๘. จงจำแนกผละธรรม ๙ โดยโสภณะและอโสภณะพร้อมด้วยแสดง
ความหมายของผละนั้น ๆ ด้วย ?**

ตอบ จำแนกผละธรรม ๙ โดยโสภณะและอโสภณะนั้นมีดังนี้ สัทธาผละ สติ
ผละ ปัญญาผละ หิริผละ โอตตปปะผละ รวม ๕ เป็นโสภณะ อหิริกะผละ
อโนตตปปะผละ รวม ๒ เป็นอโสภณะ วัริยผละ สมาธิผละ รวม ๒ เป็นทั้ง
โสภณะและอโสภณะ

แสดงความหมายของผละธรรม ๙ ดังนี้

๑. สัทธาผละ หมายความว่า ธรรมชาติที่ไม่หวั่นไหวในความเชื่อถือ
สิ่งที่ควรเชื่อ

๒. วัริยผละ หมายความว่า ธรรมชาติที่ไม่หวั่นไหวในความเพียร

๓. สติพละ หมายความว่า ธรรมชาติที่ไม่หวั่นไหวในการระลึกชอบ

๔. สมาธิพละ หมายความว่า ธรรมชาติที่ไม่หวั่นไหวในการตั้งมั่นใน
อารมณ์อันเดียว

๕. ปัญญาพละ หมายความว่า ธรรมชาติที่ไม่หวั่นไหวในการรู้ตามความเป็นจริง

๖. หิริพละ หมายความว่า ธรรมชาติที่ไม่หวั่นไหวในความละอายต่อ
ทุจริต

๗. โอตตัปปพละ หมายความว่า ธรรมชาติที่ไม่หวั่นไหวในความสะดุ้ง
กลัวต่อทุจริต

๘. อหิริกพละ หมายความว่า ธรรมชาติที่ไม่หวั่นไหวในความไม่
ละอายต่อทุจริต

๙. อโนตตัปปะพละ หมายความว่า ธรรมชาติที่ไม่หวั่นไหวในความไม่
สะดุ้งกลัวทุจริต

**๙. ก. จงแสดงลักษณะอันเป็นนิมิตที่ปรากฏขึ้น และการประหาร
วิปlassธรรม ในการเจริญ
สติปัฏฐานมาดู?**

**ข. ให้แสดงเหตุผลที่สติดวงเดียวเป็นสติปัฏฐานทั้ง ๔ ได้ และ
วิริยะดวงเดียว เป็นสัมมัปปธาน
ทั้ง ๔ ได้ ?**

ตอบ ก. แสดงลักษณะอันเป็นนิมิตที่ปรากฏขึ้น และการประหารวิปlassธรรมใน
การเจริญสติปัฏฐาน ดังนี้คือ

การกำหนดพิจารณาในกายอยู่เนือง ๆ เป็นเหตุให้อสุภลักษณะปรากฏขึ้น
และในขณะเดียวกันนั้นย่อมประหารอสุภวิปlassให้หมดไป

การกำหนดพิจารณาในเวทนาอยู่เนือง ๆ เป็นเหตุให้ทุกขลักษณะปรากฏ
ขึ้น และในขณะเดียวกันนั้นย่อมประหารอสุภวิปlassให้หมดไป

การกำหนดพิจารณาในจิตอยู่เนือง ๆ เป็นเหตุให้อนิจลลักษณะปรากฏขึ้น
และในขณะเดียวกันนั้นย่อมประหารอนิจวิปlassให้หมดไป

การกำหนดพิจารณาในสภาพธรรม คือสัญญา สังขาร อยู่เนือง ๆ เป็น
เหตุให้อนัตตลักษณะปรากฏขึ้น และในขณะเดียวกันนั้น ย่อมประหาร
อัตตวิปlassให้หมดไป

ข. สติดวงเดียวเป็นสติปัฏฐานทั้ง ๔ ได้ เพราะ อารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่ง
การกำหนดก็มี ๔ ลักษณะอันเป็นนิมิตที่ปรากฏขึ้นก็มี ๔ การประหารวิปlass
ธรรมก็มี ๔ ด้วยเหตุนี้ สติดวงเดียวจึงเป็นสติปัฏฐานทั้ง ๔ ได้

วิริยะดวงเดียว เป็นสัมมัปปธานทั้ง ๔ ได้ เพราะกิจของวิริยะในที่นี้มีอยู่
๔ อย่างคือ พยายามเพื่อละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว พยายามเพื่อไม่ให้อกุศลใหม่

เกิด พยายามเพื่อให้กุศลใหม่เกิด พยายามเพื่อให้กุศลที่เกิดแล้วเจริญ
รุ่งเรืองขึ้น

**๑๐. ก. คำว่า ชั้นท์ หมายความว่าอย่างไร จงแสดงมาพร้อมความ
หมายและองค์ธรรม ?**

ข. จงจำแนกอริยสัจ ๔ โดยเหตุ ผล โลกีย โลกุตตร เป็นต้น ?

ตอบ ก. คำว่า ชั้นท์ หมายความว่า เป็นกองมี ๕ คือ

๑. รูปชั้นท์ กองรูป องค์ธรรมได้แก่ รูป ๒๘

๒. เวทนาชั้นท์ กองเวทนา องค์ธรรมได้แก่ เวทนาเจตสิก ที่ในจิต
๘๙ หรือ ๑๒๑

๓. สัญญาชั้นท์ กองสัญญา องค์ธรรมได้แก่ สัญญาเจตสิก ที่ในจิต
๘๙ หรือ ๑๒๑

๔. สังขารชั้นท์ กองสังขาร องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๐ (เว้นเวทนา
สัญญา) ที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑ ตามสมควร

๕. วิญญาณชั้นท์ กองจิต องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

ข. จำแนกอริยสัจ ๔ ได้เหตุ ผล โลกีย โลกุตตร มีดังนี้

ทุกขสัจจะ เป็นผล สมุทยสัจจะ เป็นเหตุ

นิโรธสัจจะ เป็นผล มรรคสัจจะ เป็นเหตุ

ทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ ทั้ง ๒ นี้ เป็นโลกียธรรม โลกียสัจจะ

นิโรธสัจจะ มรรคสัจจะ ทั้ง ๒ นี้ เป็นโลกุตตรธรรม โลกุตตรสัจจะ

ทุกขสัจจะ เป็นสัจจะที่มีความเป็นอยู่ในวัฏฏะสงสาร ชื่อว่า ปวัตติสัจจะ

สมุทยสัจจะ เป็นสัจจะที่มีความเป็นเหตุให้ทุกขสัจจะเกิดขึ้นเป็นไป

อยู่ในวัฏฏะสงสาร ชื่อว่า ปวัตติเหตุสัจจะ

นิโรธสัจจะ เป็นสัจจะที่ถอยออกจากวัฏฏะทุกข์ ชื่อว่า นิวัตติสัจจะ

มรรคสัจจะ เป็นสัจจะที่เป็นเหตุให้ถึงความถอยออกจากวัฏฏะทุกข์ ชื่อว่า
นิวัตติเหตุสัจจะ

**ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**